

Političke konotacije ekumenizma

Robert BOGEŠIĆ

Ministarstvo vanjskih poslova i
europskih integracija Republike Hrvatske¹
robert.bogestic@mvpei.hr

UDK: 261.8
Stručni članak
Primljeno: 15. 2. 2008.
Prihvaćeno: 15. 3. 2008.

Sažetak *Kršćansku crkvu i političke zajednice karakteriziraju kriteriji zajednice, autoriteta i vlasti, pozitivnog i naravnog prava i ustanove. Njihov međusobni odnos određen je elementima kao što su razlikovanje duhovne od svjetovne vlasti, međusobno su autonomne, vjernici daju prednost duhovnoj nad svjetovnom vlasti. Dok su pred Europom izazovi određivanja uloge u svijetu, ali i odnosu prema pojedincu i kolektivitetima, pred kršćanskim crkvama su izazovi ostvarivanja ideje ekumenizma koje predstavlja mjerilo vjerodostojnosti kršćanstva. Mnogi nereligiozni elementi utječu na ostvarivanje ekumenizma, kao što su političko nesporazumijevanje, neiskrene protokolarne geste, nametanje superiornosti i privilegiran status identiteta. Ekumenizam određuju smjernice rasta suradnje, kao što su vjerovanje u jednu, svetu, katoličku i apostolsku crkvu, vidljivo zajedništvo crkava i zajednička odgovornost u Europi. Ekumenski put se prolazi usporeno, ali važno je što određuje pravila vjerničkog života.*

Uvod

Kršćanske crkve u 21. stoljeću, bez obzira na konfesionalnu pripadnost, sve više poprimaju u radu i ponašanju konture političkih zajednica. Takvi procesi imaju veliki utjecaj na pokret ekumenizma među kršćanskim crkvama. Koji su razlozi takvih kretanja među i unutar kršćanskih crkvi? Je li na svjetskoj sceni na djelu proces kristijaniziranje svjetovnog ili svjetovnost kristijaniziranja? Kako se ponašaju crkve prema procesu globalizacije, a kakav je njegov utjecaj na ekumenski pokret?

Činjenica je da se kroz proces globalizacije dolazi do određenog stupnja gubljenja položaja države, ali i uloge i mjesta kršćanske crkve, te se postiže viši stupanj ujednačavanja ukupnog svjetskog poretka, iako i u moderno vrijeme dr-

¹ Autor u tekstu navodi osobna stajališta.

žavna, ali i religijska dimenzija i dalje ostaju vrlo važan element.

Kada govorimo o pojmovima Kršćanska crkva, pod kojim podrazumijevamo Rimokatoličku, pravoslavne i protestantske crkve, te političke zajednice, nekoliko je zajedničkih osobina. Svaka, s jedne strane, predstavlja individu u koja, s druge strane, nastoji postati kolektivitet. Pod tim podrazumijevamo postojanje u kršćanstvu raznih crkvi sa svojim unutarnjim ustrojstvom i vanjskim djelovanjem, što je karakteristično i za političke zajednice, kao što su države i integracije. Kao što se kod kršćanskih crkvi teško postiže kolektivizam, pod kojim podrazumijevamo oblik jedinstvenog djelovanja, tako se teško postiže i kod političkih zajednica, posebno država.

Za oba pojma zajednička je potreba vođenja dijaloga. Kod političkih zajednica obavljaju se razni oblici summita, kongresa, kako na unilateralnim, bilateralnim i multilateralnim razinama, dok se kod kršćanskih crkvi održavaju također unilateralni i bilateralni skupovi kao što su sabori, koncili te multilateralni gdje spadaju i ekumenski susreti.

Kroz temu političke konotacije ekumenizma razmatrani su kriteriji koji određuju kršćanske crkve i političke zajednice, njihovi međusobni odnosi, mjesto i uloga ekumenizma među kršćanskim crkvama, te njegovo ostvarivanje kao mjerilo vjerodostojnosti kršćanstva. Pitanje je kakva je uloga Europe, posebno Europske unije i njezinog procesa širenja, na položaj kršćanskih crkvi i njezinih vrijednosti te na proces ekumenizma. U radu su korištene deskriptivne, historio-grafske i statističke metode.

A. Definiranje pojmova

“Kršćanska crkva”, u najširem smislu, predstavlja “društvo svih istinskih vjernika koji žive. Crkva je univerzalno društvo svih vjernika, koje je Bog od vječnosti predodredio za vječni život”.² Ako odredimo Crkvu kao “zajednicu” (grč. *eklesia* - zajednica, skupština), ona predstavlja skup ljudi iz istog mjesta, kraja ili zemlje, koje je pored drugog ujedinilo priznavanje Isusa Krista i poziv da ispovijedaju njegovo ime.

“Politika” predstavlja posebnu usmjerenost neke političke grupe da obavlja vlast, dok je “Političko” posebno organizirano ljudsko područje djelovanja.³ Bit političkog može se očitovati u sljedećim odnosima globalizacija-socijalizacija, zapovijedanje-slušanje, javno-privatno, prijateljstvo-neprijateljstvo.

Kriteriji koji određuju političku zajednicu su zajednica, autoritet i vlast, pozi-

² Prema T. C. Hammondu, *Uvod u teologiju*, Izvori - Kršćanski nakladni zavod, Osijek, 1993., str. 180.

³ Rene Coste, *Političke zajednice*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., str. 32.

tivno pravo i ustanova.⁴ Zajednica ima dvije sastavnice: nužnost i dobrovoljnost, dok su autoritet i vlast obilježene osobinama neovisnosti i suverenosti te povlastice i zakonske prisile. Pozitivno pravo predstavlja skup pravila koja uređuju ljudsku zajednicu. Osim pozitivnog, koje se još dijeli na religijsko i političko, koje pak može biti privatno i javno, unutar kojeg postoji ustavno, upravno i međunarodno pravo, tu je i naravno pravo. Pod terminom ustanova podrazumijeva se pojam koji, kako ga određuje Rene Coste, predstavlja ideju o djelu koje treba ostvariti, utemeljitelja ideje koja se želi ostvariti i grupu sudionika koji žele ostvariti ideju.⁵ Mogu postojati osobne ustanove koje ostvaruju zajedničke ciljeve ili stvarne koje daju opći okvir zajednici. Također postoje subordinacijske - zapovjedne i komunikacijske - dijaloške ustanove.

Pojam "religija"⁶ odnosi se na "povezivanje zajedno" (lat. *religare*) ili "vježbati, održavati probu, obavljati nešto savjesno" (lat. *religere*). U oba slučaja sugerira se identifikacija, kohezija i socijalna integracija, kako na osobnoj-lokalnoj tako i na grupnoj - globalnoj razini.

Promatrajući osobnu razinu, funkcija religije je stvaranje osjećaja sigurnosti, samopouzdanja i snage, posebno u kriznim trenucima, čime se stvara pouzdanje među ljudima, čime se zadovoljava potreba za autoritetom, zaštitom i povjerenjem.

Na grupnoj razini integrativna funkcija uvjetovana je rasnim, nacionalnim, socijalnim, spolnim, pa i dobnim položajem.

B. Međusobni odnos političkog i religijskog?

Nekoliko elemenata koji utječu na međusobni odnos političkih i religijskih subjekata i procesa su:

- Razlikovanje duhovne od svjetovne vlasti
- Vjernici daju prvenstvo duhovnoj vlasti
- Autonomna svjetovna vlast - djeluje na području političkog
- Autonomna duhovna vlast - djeluje na području religioznog
- Religijsko izražava lojalnost prema državi i suradnju s njom
- Crkva treba biti nadnacionalna i crkva blaženstva.⁷

Odnosi političkih i religijskih subjekata mogu se promatrati kroz nekoliko oblika. S jedne strane, religija može pozitivno utjecati na rješavanje političkih problema,

⁴ Vidi Rene Coste, isto djelo, str 35.

⁵ Vidi Rene Coste, isto djelo, str. 42-43.

⁶ Prema Šušnjić, Đ., *Otpori kritičkom mišljenju*, Radna zajednica Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb, 1989.

⁷ Vidi, Rene Coste, isto djelo, str. 212-216.

kada se orijentira na zajedničke vrijednosti, dok, s druge strane, ovisno o stupnju radikalizma i kod religije i kod političkih institucija, uz tendenciju međusobnog podržavanja, mogući su prikriveni ili otvoreni sukobi. Također, što su političke institucije jače, veća je opasnost da religijske institucije postanu sredstvo prinude - političke institucije mogu obavljati selekciju religijskih doktrina, kako bi ostvarili podršku; raznolikosti između religije i političkog u sebi skrivaju vjerojatnost oštrih, često nepomirljivih sukoba.

C. Gdje se tu nalazi ekumenizam?

Pod pojmom "ekumenizam" podrazumijevamo ideju i proces zbližavanja kršćanskih crkvi, što se može odvijati na dvije razine. Prva se odnosi na duhovno jedinstvo svih kršćana u nevidljivoj crkvi, a druga podrazumijeva da se duhovno jedinstvo mora izraziti na vidljiv način. Termin "jedinstvo" ne podrazumijeva "jednoobraznost" jer jedinstvo kršćana se izražava kroz vjeroispovijed u Boga Oca, Sina i Duha Svetoga te činjenicu da je Biblija Božja Riječ temelj tog ispovijedanja.

Djelovanje vjernika u društvu može se promatrati, kako ističe Rene Coste, kroz dvije razine djelovanja⁸

- u ime crkve i u jedinstvu s crkvenom hijerarhijom, te
- kao građani i u svoje vlastito ime.

Pitanje je može li se razlikovati djelovanje građana, bilo da se radi o pojedinačnim ili grupnim aktivnostima, poduzeto u ime crkve ili u vlastito ime.⁹ Je li i ekumenizam podložan takvom razlikovanju? Može li se djelovanje odvojiti na vlastito i inicijativno te na crkvene smjernice? Nije li u oba slučaja temelj djelovanja evanđelje?

Analiza političke konotacije ekumenizma neizostavno ističe pitanje je li ostvarivanje ekumenizma među kršćanskim crkvama mjerilo vjerodostojnosti kršćanstva.

Kada se govori o ekumenizmu među kršćanskim crkvama Europe i svijeta, pred njima su postavljeni izazovi čije će rješavanje i sučeljavanje s njima u mnogo čemu ovisiti o potrebi za novom duhovnom obnovom i reevangelizacijom, a ne od prizivanja prošlosti i nekritičkih prihvaćanja tradicija.

Kroz proces ekumenizma kršćanske crkve i konfesije trebaju djelovanje i pojedina stajališta usmjeriti prema međusobnoj iskrenosti, služenju i poniznosti, a ne prema samoisticanju, samopravednosti i samoponosu, što je svojstveno političkim zajednicama.

⁸ Vidi, Rene Coste, isto djelo, str. 220-221.

⁹ Maritain J., *Cjeloviti humanizam*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1989., str. 354.

Crkve trebaju redefinirati svoje prioritete i interese u odnosu na, s jedne strane, nacionalno-državne, demografske i geopolitičke interese, prema, s druge strane, duhovnim osobno-crkvenim obnovama, jer često prvi imaju važniju ulogu od drugih. Unatoč susretima poglavara kršćanskih crkava (Rimokatoličke, pravoslavne i protestantskih), teološkim simpozijima i molitvenim skupovima za jedinstvo svih kršćana, mnogi nereligijski, politički činioци tvore teško premostive prepreke kad je u pitanju kršćansko jedinstvo kao što su: političko nesporazumijevanje, nepostizanje kompromisa i suradnje, neiskrene kurtoazne i protokolarne geste, nametanje vlastite superiornosti, privilegiran status identiteta.

Što je za kršćanske crkve i ekumenski pokret prioritetno - duhovno ili institucionalno jedinstvo? Činjenica je da je prvo ostvareno i zapečaćeno "jedinstvom svih vjernih u Kristu", a ovo drugo teško da će se u ovom svijetu ikada i ostvariti.

Prema riječima kardinala Murphie O'Connora, prigodom potpisivanja Ekumenske povelje u Strasbourgu,¹⁰ tri su opasnosti za ekumenizam: sumnja, inercija i nestrpljivost.

Europa - predziđe čega?

Kakva je perspektiva kršćanstva u Europi, kao dominantne religijske orijentacije, a kakva budućnost Europe, te međusobni odnosi kršćanskih crkvi i njihovih politika prema:¹¹

- a) ulozi u svijetu, posebno u međudodnosima na relaciji Sjeverna Amerika-Europa-Daleki Istok.
 - međunarodnim institucijama, kao što su UN, Međunarodni monetarni fond (MMF), Svjetska banka (WB), Svjetska trgovinska organizacija (WTO), posebno kada se govori o odnosima bogatih (Sjever) i siromašnih (Jug)
 - prekidu s dominantnom ulogom jedne (jedine) globalne moći (SAD) i ostvarivanjem vlastite neovisnosti u afirmaciji mirovnih i posredničkih misija na kriznim područjima
 - odvajanju svojih vojnih kapaciteta od onih SAD-a, kao i promicanje organizacija civilnog društva koje nastoje djelovati nenasilno, posrednički i zalažu

¹⁰ *Ekumenska povelja za rast suradnje među crkvama u Europi (Charta Oecumenica)* potpisana je u Strasbourgu 22. travnja 2001., a potpisali su je metropolit Jeremie, predsjednik Konferencije europskih crkava (KEK) i kardinal Vlk, predsjednik Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE). Članovi KEK-a su 125 protestantskih, anglikanskih, pravoslavne i starokatoličkih crkava, a CCEE-a 34 katoličke biskupske konferencije.

¹¹ Više u dokumentu *Kakva Europa na početku tisućljeća? Deklaracija katoličkih temeljnih pokreta o budućoj Europi pedeset godina nakon Rimskog ugovora*, European Network Church on the Move, Federation des Reseaux de Parvis (47 associations) Redes Cristianas (80 associations), Rim-Berlin-Zagreb 25. ožujka 2007.

se za kontrolu sukoba.

- otvaranje prema zemljama Istoka, ne samo europskog, što utječe na otvaranje prema Turskoj, ali i državama u Kaspijskoj regiji, (ne samo zbog nafte i plina), koje su pretežito islamske,
- sučeljavanje s jakim valom emigracije iz zemalja Trećeg svijeta,
- funkcioniranje europskih institucija, što utječe na unutarnju povezanost, političko-gospodarsko-socijalnu stabilnost i sigurnost.

b) odnos prema pojedincu i kolektivitetima

- prava građana, radnika, obitelji, u odnosu na pojave siromaštva, posebno među najslabijim kategorijama, kao što su umirovljenici, nezaposleni, mladi, brojne obitelji, pod utjecajem ekonomskog neoliberalizma
- utjecaj kriminala i raznih oblika terorizma koje jačaju u kontekstu procesa globalizacije.

Zanimljivo je istraživanje S. P. Huntingtona prema kojem postoje dvije slike Zapada u odnosu na druge civilizacije. Pri tome se Zapad može promatrati kao civilizacija koja je izrasla na kršćanskim temeljima, a podrazumijevaju se Europa i Sjeverna Amerika.

Prva predstavlja njegovu premoć, posebno nakon raspada Sovjetskog Saveza, jer zapadne zemlje "posjeduju i vode međunarodni bankarski sustav; nadziru sve čvrste valute; najveći su svjetski potrošač; vladaju međunarodnim tržištima kapitala; u znatnoj mjeri moralni su predvodnici mnogim društvima; sposobne su za velike vojne intervencije, nadziru morske plovne putove; obavljaju najveći dio najnaprednijih tehnoloških istraživanja i razvoja; drže u rukama vrhunsku tehničku naobrazbu; drže pristup svemiru; drže zrakoplovnu i svemirsku industriju; drže međunarodne komunikacije te drže industriju najsuvremenijeg oružja"¹²

Druga je suprotna i predstavlja civilizaciju na zalasku: na svjetsku scenu - političku, gospodarsku, vojnu, pa i religijsku - dolaze zemlje istočne i jugoistočne Azije (Kina, Indija, Iran, Japan).

Proces slabljenja utjecaja Zapada ima tri osnovne značajke.¹³ Prvo, taj proces je spor, jer bi slabljenje utjecaja Zapada moglo trajati toliko dugo koliko je trajao uspon, što znači više stotina godina. Drugo, slabljenje se odvija neravnomjer-

¹² Huntington, S. P., *Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka*, Izvori, Zagreb, 1997., str. 107.-108.

¹³ Usp. Huntington, S. P.: isto djelo, str. 109.-110. Prema Huntingtonu, Zapad krajem 20. stoljeća u potpunosti dominira, te će na tom položaju ostati i početkom 21. stoljeća. Postupno će dolaziti do promjena u ravnoteži moći među civilizacijama, a moć Zapada će i dalje opadati. Najznatniji porast moći dogodit će se kod istočnoazijskih zemalja. Ti pomaci u moći vodit će oživljavanju kulturne, a posebno religijske samosvijesti nezapadnjačkih društava, te će doći do sve jačeg procesa odbojnosti prema zapadnjačkoj kulturi, uključujući i religiju u kojoj prevladava kršćanstvo.

no. Činjenica je da društva Zapada imaju mogućnost obnavljanja te je tijekom 20. stoljeća bilo razdoblja kada je Europa politički bila podijeljena, odvila su se dva svjetska rata, a nakon Drugoga došlo je do američke dominacije. Razvojem Sovjetskog Saveza dolazi do hladnoratovskog razdoblja, da bi krajem stoljeća došlo do raspada komunističkog sustava u Europi, te dolaska na scenu Europske unije, koja još uvijek nije doživjela svoj vrhunac. Treće, moć postaje sposobnost pojedinca ili skupine da promijeni ponašanje druge osobe ili skupine. Zapad je imao gospodarsku, vojnu, političku, tehnološku mogućnost utjecati na ponašanja pojedinaca ili skupina koji su postajali nositelji moći u određenim državama ili regijama. Ta vrsta moći Zapada polako je počela opadati.

Udjeli u svjetskom stanovništvu pod političkom vlašću civilizacija, 1900.-2025. (u postocima).

Godina	1900	1920	1971	1990	1995	2010	2025
Ukupno*	(1,6)	(1,9)	(3,7)	(5,3)	(5,8)	(7,2)	(8,5)
Zapadna	44,3	48,1	14,4	14,7	13,1	11,5	10,1
Afrička	0,4	0,7	5,6	8,2	9,5	11,7	14,4
Kineska	19,3	17,3	22,8	24,3	24,0	22,3	21,0
Hindus.	0,3	0,3	15,2	16,3	16,4	17,1	16,9
Islamska	4,2	2,4	13,0	13,4	15,9+	17,9+	19,2+
Japans.	3,5	4,1	2,8	2,3	2,2	1,8	1,5
Latino američka	3,2	4,6	8,4	9,2	9,3	10,3	9,2
Pravosl.	8,5	13,9	10,0	6,5	6,1++	5,4++	4,9++
Ostale	16,3	8,6	5,5	5,1	3,5	2,0	2,8

Napomena: Razmjerni teritorijalni udio temelji se na prihvaćenim državnim granicama naznačene godine

* Procjena svjetskog stanovništva u milijardama

+ U procjene ne ulazi stanovništvo Zajednice Neovisnih država te Bosne i Hercegovine

++ U procjene su uključene Zajednica Neovisnih država te Bosne i Hercegovine

Izvori: Ujedinjeni Narodi, Population Division, Department for Economic and Social Information and Policy Analysis, *World Population Prospects, The 1992 Revision* (New York: United Nations, 1993); *Statesman's Year-Book* (New York: St. Martin's Press, 1901-1927); *World Almanac and Book of Facts* (New York: Press Pub. Co. 1970-1993).

Navedeni podaci jasno ukazuju na opadanje udjela u svjetskom stanovništvu kod Zapada od 14,7 1990. godine, 13,1 1995., 11,5 2010. i 10,1 2025. godine, ali i porast kod islamskog stanovništva 13,4 1990. godine, 15,9 1995, 17,9 2010, te 19,2 2025.

Kakva je budućnost kršćanskog Zapada? Nakon hladnoratovskog razdoblja dolazi do novog procesa povezivanja koji treba odlučiti o članstvu u Zapadu. Nekada su nositelji bili SAD, uz europske saveznike, Francusku, Veliku Britaniju i Njemačku, "drugog ešalona" Italije, Portugala, Španjolske, Nizozemske, Belgije, Danske, Irske, uz potporu Izraela, Grčke, Turske, Japana, Južne Koreje i Tajlanda. Ali početkom 21. stoljeća dolazi do procesa proširivanja Europske unije te su od 2004. godine u tu integraciju ušle nove države Češka, Cipar, Malta, Estonija, Letonija, Litva, Poljska, Slovačka, Mađarska, Slovenija, a 2007. ulaze Rumunjska, Bugarska, dok su pred vratima Hrvatska i Turska.

Gdje je sada, a gdje će biti ta crta Europe, posebno njezina istočna granica? Je li jedan od odgovora u povijesnom raskolu Kršćanske crkve na Zapadnu i Istočnu, koji je odvojio rimokatoličke narode od pravoslavnih? Ta crta potječe još iz ranijih vremena, Rimskog carstva, kada se ono podijelilo na Zapadno i Istočno Rimsko carstvo u 4. stoljeću. Na području Balkana ta crta označava političko-gospodarsko-kulturološko-religijsku podjelu.

Prema takvim podjelama, kako zaključuje Huntington,¹⁴ poistovjećivanje Europe sa zapadnim kršćanstvom može dati, promatrano prvenstveno u smislu svjetonazora, jasnije kriterije za prijem novih članica. Dovoljno je pogledati koje je vrijeme bilo potrebno Europskoj komisiji da muslimanskoj Turskoj odobri početak pregovora ili koliko je trebalo da Malta i pravoslavne države Rumunjska, Bugarska i Cipar, koji je uz to i podijeljen, postanu članice EU.

S druge strane, u Uniji je Grčka koja nije dio zapadne civilizacije, ali je njezin vrlo važan izvor. Činjenica je da pravoslavna Grčka može, posebno nakon hladnoratovskog razdoblja, biti puno bliža Rusiji, nego nekadašnjem Sovjetskom Savezu, a upravo je tu religijski element, pravoslavlje, dio koji može utjecati na određivanje prioriteta.

Nasuprot društvenog koncepta Zapada, koji još uvijek dominira u svijetu, koristeći kršćansku ideološku potku, sve više jača vizija objedinjavanja muslimanskog svijeta, utemeljena na religijsko-kulturološkim premisama. Takva vizija sve više postaje jaka projekcija u muslimanskom svijetu, ali i na Zapadu.

Ekumenizam - u Kršćanskoj crkvi i(li) Europskoj uniji

Crkve - prvi među jednakima ili jednaki među prvima

Nakon raskola 1054. godine:

¹⁴ Usp. Huntington P. S.: isto djelo, str. 200.; "Civilizacijski obrazac tako ostaje nedvosmislen i obvezan odgovor na pitanje s kojim se suočavaju Zapadnoeuroljani: gdje završava Europa? Europa završava ondje gdje završava zapadno kršćanstvo te počinju islam i pravoslavlje".

- zapadne Crkve su specifično unificirane u jedinstvenu i univerzalnu Katoličku crkvu sa središtem u Rimu, i u osobi rimskog biskupa,
- istočne, pravoslavne Crkve postupno (a pogotovo raspadom Bizanta) transformirane u svojevrsne nacionalne crkve (grčka, ruska, srpska, armenska, crnogorska, estonska, makedonska i druge). One su organizirane kao „nacionalne crkve“, a ekumensko središte imaju u vidu Carigradske patrijaršije, ali međusobne veze nisu organizirane na hijerarhijskoj razini.
- protestantske crkve, teološki, ideju „univerzalne Crkve“ promatraju samo na duhovnoj razini te je ekumenizam brojnih reformiranih crkava (evangeličke, baptističke, evanđeoske i dr.) utemeljen na suradnji u molitvenim, teološkim i humanitarnim pokretima i inicijativama.

Prema *Ekumenskoj povelji za rast suradnje među crkvama u Europi*¹⁵, iz 2001. godine, sljedeće su smjernice za rast suradnje među europskim crkvama:

I. Vjerujemo u „jednu, svetu, katoličku i apostolsku crkvu“

1. zajedno pozvani na jedinstvo u vjeri

II. Na putu prema vidljivom zajedništvu crkava u Europi

2. zajedno naviještati evanđelje
3. ići ususret jedni drugima
4. zajednički djelovati
5. zajednički moliti
6. nastaviti dijaloge

III. Naša zajednička odgovornost u Europi

7. suoblikovati Europu
8. pomirivati narode i kulture
9. očuvati stvorenje
10. produbljivati zajedništvo sa židovstvom
11. njegovati odnose s islamom
12. susret s drugim religijama i svjetonazorima

Je li moguć kršćanski ekumenizam na djelu, u situacijama kada se neposredno dodiruju interesi kršćanskog Istoka i Zapada? Povijesne, kulturne, ekonomske i političke razdjelnice ne pružaju nadu u velike pomake. Ali koji je smisao religije, posebno kršćanske crkve? Nadograđivati ili prevladavati „židove“, posebno tamo gdje ih politika postavlja? Jer Kraljevstvo Božje ionako nije „od ovoga svijeta“.

¹⁵ Vidi *Charta Oecumenica - Ekumenska povelja za rast suradnje među crkvama u Europi*, Vijeće europskih biskupskih konferencija (CCEE), Konferencija europskih crkava (KEK), Strasbourg, 22. travnja 2001. Prijevod: Odjel za ekumensku teologiju Instituta za ekumensku teologiju i dijalog „Juraj Križanić“ Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu - dr. sc. Jure Zečević.

Politički ekumenizam Europske unije

Stvara li se na području Europe neka vrsta „političkog ekumenizma“? Čelnici Europske unije 13. prosinca 2007. godine potpisali su u Lisabonu novi Reformski ugovor koji otvara put daljnjem proširenju Unije. Ugovor iz Lisabona „ima političko značenje jer predstavlja proširenje Europe od Mediterana do Baltika, od Atlantskog oceana do Crnog mora“.¹⁶

U novom ugovoru, koji uklanja institucionalne prepreke za proširenje i omogućava lakše funkcioniranje Unije, zadržana je bit rješenja iz propalog ustava, između ostaloga, uvođenje funkcije predsjednika Vijeća EU-a s dvoipolgodisnjim mandatom, uvođenje funkcije Visokog predstavnika za vanjsku i sigurnosnu politiku, koji će ujedno biti potpredsjednik Europske komisije, odlučivanje dvostrukom većinom glasova i smanjenje broja područja o kojima se odlučuje konsenzusom.

Stvara li se u Europi neki „novi imperij“? Postaje li sekularizam nova svjetovna religija u Europi? U kakvu će se položaju naći kršćanske crkve? Njihova prioritetna podložnost je Bogu, Stvoritelju svijeta i njegovoj riječi, Bibliji. Izazov je ostati na toj razini ili ulaziti u kompromise s političkim zajednicama, pa i po cijenu ograničavanja vjerskih sloboda.

Kakva je perspektiva Europe, posebno u svezi s religijskom slikom? Promatrajući usporedne podatke o stopi nataliteta u razdoblju 1995.-2000. godine, vidljivo je kako je najveća stopa broja živorođenih na 1.000 stanovnika u Turskoj (24,6), Albaniji (21,6), Azerbejdžanu (19,3), gdje prevladava islam, dok je najniža u Sloveniji (10,6), Grčkoj (9,8), Španjolskoj (9,8), Italiji (9,6) i Njemačkoj (9,2), gdje prevladava kršćanstvo.¹⁷ Na taj način još više dobiva na značaju potreba daljnjeg razvijanja ekumenskog pokreta među kršćanskim crkvama.

U svakom slučaju, pred Europom su izazovi dvojakog fundamentalizma. S jedne strane je religijski, a s druge postmodernistički. Ako se prvi javljao u valovima, počevši od početka 20. st., drugi nastoji nasilno plasirati ideje koje su u suprotnosti s bilo kakvim religijskim elementom.

Prema istraživanju Centra za strateški međunarodni studij u Washingtonu¹⁸, religijski elementi i dalje imaju važnu ulogu u procesu pomirenja u pojedinim konfliktnim regijama. U takvim okolnostima religija predstavlja „treći element“ između političkog i vojnog, te vjera ima i dalje važnu ulogu u političkim ne-zajedništva. Pritome, važno je istaknuti, kao i u svakom istraživanju, treba uzeti u obzir evoluciju određenih ocjena pod utjecajem vanjskopoličkih prioriteta i ciljeva.

¹⁶ Izjava predsjednika Komisije Josea Manuela Barrosa uz koju je dodao da se potpisivanjem Lisabonskog ugovora završava šestogodišnja rasprava o institucijama Unije.

¹⁷ Vidi, *The Economist*, 1997., *Europa u brojkama* 1998, Privredni Vjesnik, Zagreb, str. 38.

¹⁸ Vidi, Johnston David, Sampson Cybthia (1994.) *Religion, The Missing Dimension of Statecraft*, Oxford University Press, New York.

Zaključak

Je li moguć aktivan kršćanski ekumenizam, koji nije podložan utjecajima političkih subjekata i konotacija, posebno kada se neposredno dodiruju interesi kršćanskog Zapada i Istoka u Europi, pa i u svijetu? Povijesne, kulturne, ekonomske, političke, pa i religijske razdjelnice ne pružaju preveliku nadu u velike pomake.

Koji je onda smisao crkve? Nadograđivati ili prevladavati „zidove“ tamo gdje ih, najčešće, politika postavlja? Jer Kraljevstvo Božje ionako nije od ovoga svijeta.

Ekumenski put kršćanskih crkvi možda se prevaljuje sporo, a kršćanski narod je najčešće ispred onih koji ga predvode. S druge strane, sve više se na religijskoj sceni postavlja potreba razvijanja dijaloga među religijama, što se ne smije isključiti niti zanemariti, posebno među monoteističkim religijama, kršćanstvom, islamom i židovstvom. Ali ostaje pitanje: Kako razvijati dijalog prema vani kada se unutra ne priča s prvim susjedom?

S druge strane, pred kršćanskim crkvama je proces „odvajanja“ religije od političke zajednice koja podrazumijeva subjekte od države do političkih stranaka. Crkve svakako mogu doprinijeti renormativizaciji političkih i ekonomskih procesa, uz preduvjet da se same suoče s izazovima modernizma i globalizacije.

Pred kršćanskim crkvama je i suočavanje s vlastitim strahovima koji proizlaze iz međusobne zatvorenosti. Poruka Evanđelja, koja treba biti temelj svake kršćanske crkve, izgrađuje se kroz nadu i jakost što proizlazi iz nazočnosti Isusa Krista u njegovoj Crkvi.

U tom kontekstu ne treba zanemariti povik biskupa Josipa Jurja Strossmayera koji je upućen i nama danas: „Stanite, stanite, prečasnna braćo na odvratnoj i besmislenoj nizbrdici na koju ste sami sebe postavili. Spasite crkvu od brodoloma koji joj prijete tražeći jedino od Svetog pisma pravila vjere u koja trebamo vjerovati i koja trebamo propovijedati“.¹⁹

Kao što je biskup Strossmayer u tom govoru ukazao na prošlost kao na našeg diktatora, potrebno je da se kršćanske crkve posluže prošlošću kao modelom izgradnje budućnosti, a ne nečim što će je opterećivati.

Literatura

Boff, Leonardo (1987) *Crkva, karizma, vlast - ogledi o vojujućoj ekleziologiji*, Zagreb, Stvarnost.

Coste, Rene (1995) *Političke zajednice*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost.

Deklaracija katoličkih temeljnih pokreta o budućoj Europi pedeset godina nakon

¹⁹ Govor biskupa Josipa Jurja Strossmayera održan je u Vatikanu 1870. godine povodom proglašenja dogme o papinoj nezabludivosti na Prvom vaticanskom koncilu.

- Rimskog ugovora „Kakva Europa na početku tisućljeća?“*, Rim-Berlin-Zagreb 25. ožujak 2007.
- Ekumenska povelja za rast suradnje među crkvama u Europi (Charta Oecumenica)*, Strasbourg, 22. travnja 2001.
- Hammond T. C. (1993) *Uvod u teologiju*, Izvori-Kršćanski nakladni zavod, Osijek.
- Huntington, S. P. (1997) *Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka*, Izvori, Zagreb.
- Johnston David, Sampson Cybthia (1994.) *Religion, The Missing Dimension of Statecraft*, Oxford University Press, New York.
- Kolarić, Juraj (1976) *Kršćani na drugi način*, Veritas, Zagreb.
- Maritain, J., (1989) *Cjeloviti humanizam*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Metz, Johann Baptist, (2004) *Politička teologija: 1967.-1997.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Strossmayer, Josip Juraj (1870) *Govor u Vatikanu povodom proglašenja dogme o papinoj nezabludivosti na 1. vatikanskom koncilu*, Vatikan.
- Šušnjić, Đuro (1989) *Otpori kritičkom mišljenju*, Radna zajednica Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb.
- The Economist (1997) *Europa u brojkama 1998*, Privredni Vjesnik, Zagreb.
- Zovkić Mato, (1998) *Međureligijski dijalog - Iz katoličke perspektive u Bosni i Hercegovini*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo.

Summary *The Christian church and political communities are characterized by the criteria of fellowship, authority and power, positive and natural law and institution. Their mutual relation is defined by elements such as distinguishing spiritual and secular authority, they are mutually autonomous, the believers favor spiritual over secular authority. While Europe is confronted with the challenge of deciding its role in the world, as well as the relation towards individuals and collectives, Christian churches are confronted with the challenges of achieving ideas of ecumenism which represents the standard of credibility of Christianity. Many unreligious elements affect the achievement of ecumenism, such as political misunderstanding, dishonest procedural gestures, forcing superiority and privileged status of identity. Ecumenism is defined by the guidelines of growing cooperation, such as believing in one, holy, catholic and apostolic church, noticeable fellowship of churches and a mutual responsibility in Europe. The way to ecumenism is slow, but the important thing is what defines the rules of the believers life.*